

НАСТУПНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ В ПРОЦЕСІ ФЕНОЛОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Мартін Аліна Миколаївна, доцентка кафедри
методик дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Анотація. У дослідженні розглядається процес формування природознавчої компетентності молодших школярів у процесі фенологічних спостережень. Визначено основні елементи наступності змісту фенологічних спостережень в закладі дошкільної освіти та початковій школі. Зазначено основні напрями організації фенологічних спостережень в процесі ознайомлення дітей з довкіллям.

Ключові слова: спостереження, природознавча компетентність, метод спостереження, наступність, принципи.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні умов формування складової особистості як природознавча компетентність, виявленні основних принципів організації фенологічних спостережень у закладі дошкільної освіти та початковій школі, що дає змогу зрозуміти специфіку та складність завдань, що стоять перед ланкою дошкільної та початкової освіти

Проблема спостереження та розвитку в дітей спостережливості є об'єктом уваги багатьох різних педагогів. У літературі спостереження різними педагогами розглядають:

- важливим психічним процесом (за судженнями Г. О. Люблінської та С. Л. Рубінштейна);
- видом пізнавальної діяльності (за визначенням Б. Г. Ананьєва);
- методом навчання (за визначеннями М. М. Скаткіта, Л. В. Занкова, І. Я. Лернера).

Вітчизняні психологи Л. В. Занков та П. А. Рудик у своїх визначеннях, розглядають спостереження як планомірне, довготривале сприймання, яке дає можливість прослідкувати те чи інше явище, певні зміни, які відбуваються з об'єктами сприймання.

У працях Б. Г. Ананьєва спостереження визначають, як складну психологічну діяльність, де сприймання, мислення і мовлення об'єднуються в єдиний цілісний процес розумової діяльності. В цьому визначенні підкреслимо, що спостереження має передбачати не тільки безпосереднє сприймання фактів, але й їх осмислення та інтерпретацію. В спостереженні тут має чітко виступати зв'язок між першою та другою сигнальними системами.

Отже, є різні підходи до визначення самого процесу спостереження і розуміння його суті, але їх зміст містить схожі характеристики. У роботі метод спостереження розглядаємо як цілеспрямований планомірний процес сприйняття предметів та явищ, під керівництвом вихователя.

Наступність між дошкільною та початковою ланками освіти розглядається як одна із важливіших умов безперервної освіти дитини. Неперервна освіта розуміється як зв'язок, узгодженість і перспективність всіх компонентів системи на кожному ступені освіти для забезпечення наступності у розвитку дитини.

Видатний психолог Д. Б. Ельконін наголошував про невід'ємний зв'язок старшого дошкільного і молодшого шкільного віку як єдину епоху людського розвитку, яка називається дитинством. У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової загальної освіти визначається компетентнісний підход до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті.

Наступність – це не що інше, як опора на пройдене, використання і подальший розвиток учнівських знань, умінь і навичок. Вона означає

розширення і поглиблення цих знань, усвідомлення вже відомого, але на новому, більш високому рівні. Для досягнення наступності між дошкільною і початковою ланкою освіти зміст навчання у першому класі ґрунтується на засвоєних учнями у дошкільний період природничих уявленнях, які на елементарному рівні відображають ознаки, властивості та відношення предметів навколишнього світу. Адже з раннього дитинства у повсякденному житті діти зустрічаються з багатьма явищами та предметами природи.

З перших днів перебування дітей в дошкільному закладі вихователь повинен допомагати дітям пізнавати навколишній світ, любити природу, розуміти предмети й об'єкти природи та їх взаємозв'язок .

З цією метою, а також для забезпечення поступового ускладнення матеріалу, його актуалізації, формування знань і способів діяльності на вищому рівні узагальнення зміст кожного розділу програми починається із узагальнення і систематизації навчального матеріалу, який вивчався на попередньому ступені освіти.

Основи природничих понять закладаються у дітей в дошкільному віці, адже цілісність сприймання предметів, властива дітям дошкільного віку, не дозволяє самостійно диференціювати окремі ознаки предметів і лише під керівництвом вихователя дошкільники навчаються визначати закономірності природи, цілісність знань.

Аналізуючи різноманітні підходи у системі освіти можна визначити сутність і шляхи модернізації змісту і методичного забезпечення її дошкільної та початкової ланки. Нормативні документи ґрунтуються на визначення змісту та умов формування природознавчої компетентності дошкільників та учнів початкової школи. Визначаючи завдання та зміст ознайомлення дітей з природою кожен педагог керується державними документами, а саме, вихователь – базовим документом дошкільної освіти, а вчитель – державним стандартом початкової школи. Якщо порівнювати ці державні документи та освітні завдання дошкільної та початкової ланок, то можна визначити

спорідненість екологічного напрямку кожної з ланок у формуванні природознавчої компетентності.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти вихователі ознайомлюють дітей дошкільного віку з природними об'єктами, явищами та сезонними змінами, що відбуваються в природі. Тому важливою умовою накопичення знань дошкільників є правильна організація фенологічних спостережень за природою, яка спрямована на набуття уявлень про самоцінність та неповторність краси природи.

Фенологічні спостереження передбачають у дошкільній освіті оволодіння дитиною системою навичок набуття знань, естетичного досвіду та вражень, необхідних для духовного розвитку. Адже дошкільники мають розвинений та закладений самою фізіологією дитини пізнавальний інтерес, а саме до природи.

Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку та молодшої школи з природою в державних документах підпорядковується багатьом принципам, таким як:

- принципи відбору знань дітей про природу;
- принцип виховуючого та розвиваючого характеру знань (відбір знань з урахуванням мети виховання, психічних можливостей дітей та завдань ознайомлення з природою);
- принцип науковості: відбір змісту системи знань для дошкільного віку та початкової школи. Зв'язок принципу науковості з принципу енциклопедичності знань.
- принцип доступності: доступність матеріалу для сприймання розуміння його дошкільниками, формування у дітей системи уявлень найпростіших понять про природу. Та відбір доступного матеріалу для подальшого вивчення в початковій школі.
- краєзнавчий принцип у відборі матеріалу: конкретизація матеріалу відповідно до місцевих умов проживання дитини.

Отже, для правильної організації ознайомлення дітей дошкільного віку та молодших школярів з природою необхідно підпорядковуватися багатьом вищеназваним принципам.

Результати та аналіз наукових досліджень педагогів, дають змогу виділити основні напрямки організації фенологічних спостережень, а саме:

1. екскурсії;
2. застосування самостійних робіт;
3. використання різноманітних дидактичних та наочно-технічних засобів, які забезпечують активність пізнання та розвиток спостережливості;
4. ведення календаря природи.

Адже ці напрямки спрямовані на цілеспрямовані спостереження, що сприяють розвитку пізнавальних здібностей, а саме: спостережливості, допитливості та самостійності; накопиченню чуттєвого досвіду та його осмисленню та створюють реалістичні уявлення про природу, зв'язки і закономірності, що існують в ній.

Формування і розвиток у дітей дошкільного віку умінь проводити спостереження є цілеспрямованим процесом, який починається з наслідування дій вихователя, що чітко входить у систему виховної роботи і передбачає ускладнення знань для самостійної роботи і в подальшому засвоєнні знань та умінь в початковій школі. В процесі організації фенологічних спостережень використовуються методи і прийоми, які реалізуються у відповідних формах навчально-виховної діяльності дошкільників і продовжують застосовувати їх в діяльності молодших школярів.

Висновки. Розуміння основних принципів організації фенологічних спостережень у закладі дошкільної освіти та початковій школі, дозволяє врахувати принцип наступності навчального процесу, позитивно впливає на способи керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів, закладають основу досвіду взаємодії з природними довкіллям.